

990405-1

Whitehead se kdesi vyjádřil (v Autobiografických poznámkách, česky 3581, s. 18), že „filosofie je pokus vyjádřit nekonečnost vesmíru omezenými výrazy jazyka“. To je sice na první poslech pěkná myšlenka, ale má velkou vadu v tom, co zamlčuje a co zároveň svou vlastní formulací také – byť nechtěně – vyzrazuje: jde právě jen o omezenost jazyka, nikoliv o omezenost LOGU (což můžeme někdy přeložit – pro odlišení – jako „řeč“). Ono totiž jde o to, že nemůžeme nic vědět a snad ani tušit o nějaké nekonečnosti vesmíru, ani o omezenosti jazyka, ani o ničem jiném podobném, dokud se (jako nemluvnata) nenaučíme mluvit, dokud se nenaučíme myslit (myšlením, které je jazykově strukturováno), či jinak řečeno: dokud se nám nezdaří zatáhnout nejrůznější skutečnosti a celé oblasti, regiony skutečností, a dokonce nejsoucen a neskutečností, všelijakých našich představa i vymyšleností, konstrukcí a myšlenkových modelů do rámce jazyka, ale prostřednictvím určitého jazyka do světa řeči, do světla smysluplnosti a vůbec toho, co nějak dává smysl, čeho smysl lze pochopit. Nekonečnost skutečného světa je na pováženou, neboť nevíme, zda je opravdu nekonečný – všechno se zatím zdá nasvědčovat, že je konečný v čase i v prostoru (navzdory tomu, že jeho superobří dimenze přesahují naši představivost). Jedna věc je však jistá, že ona obrovská rozmanitost, strukturovanost a rozsáhlost může a musí být stále dál postupujícím poznáváním vtahována do jazyka, má-li mít jakákoli naše myšlenka, jakýkoli náš soud nějaký smysl. Dokonce i tam, kde něco neznáme, to musíme jako neznámé vtáhnout do světa řeči a dokonce do jazyka, abychom o tom mohli něco říci a abychom si o tom mohli něco pomyslet, třeba jen to, že o tom málo víme nebo dokonce nic nevíme – i o tom, že o něčem nic nevíme, můžeme a dokonce sókratovsky máme a musíme vědět.

(Písek, 990405-1.)